

บทบาทของไคลสธีเนสกับการปฏิรูปประชาธิปไตยครั้งใหญ่ในเอเธนส์

The Role of Cleisthenes and his Great Reformation of Democracy in Athens

ธิดิพงศ์ มีทอง*

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของไคลสธีเนสผู้ได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาประชาธิปไตยของเอเธนส์ ผลของการศึกษาพบว่าไคลสธีเนสมีบทบาทสำคัญต่อการวางรากฐานประชาธิปไตยนับตั้งแต่การปฏิรูปสภาโดยริเริ่มให้พลเมืองเอเธนส์ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในสภาห้าร้อย ขณะเดียวกันเขายังมีบทบาทสำคัญต่อการปฏิรูปลังคมด้วยเช่นกันโดยทำลายระบบความภักดีของตระกูลในแต่ละภูมิภาคที่มีมายาวนานด้วย นอกจากนี้ไคลสธีเนสยังมีส่วนสำคัญในการผลักดันแนวคิดมาตรการกระเบื้องแตกเพื่อนำมาใช้ในเอเธนส์เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดระบบทรวาชนขึ้นอีกครั้งอันจะทำลายรากฐานประชาธิปไตยของเขา

คำหลัก: ไคลสธีเนส, ดิมส์, สภา 500, มาตรการกระเบื้องแตก, ความเสมอภาค

Abstract

This article aims to study the role of Cleisthenes who is the father of Athenian democracy. The result of this research showed that Cleisthenes, laying the foundation for democracy by reforming council, initiating all Athenian citizens participated in boule 500. He meanwhile reformed his sociality by deteriorate clan-allegiance of Athenians. Cleisthenes, moreover;

* อาจารย์ โปรแกรมวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม; อาจารย์พิเศษภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

introduced the ostracism in politics to prevent the return of tyranny to Athens.

Keywords: Cleisthenes, Demes, Council of 500, Ostracism, Equality

จุดประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาเหตุการณ์นับตั้งแต่สมัยทรราชของเอเธนส์จนถึงการก้าวขึ้นสู่อำนาจของไคลสธีเนส
2. เพื่อศึกษาบทบาทของไคลสธีเนสในการปฏิรูปด้านต่าง ๆ ทั้งทางสังคมและการเมือง
3. เพื่อใช้ประกอบเป็นเอกสารคำสอนเพิ่มเติมในการเรียนอารยธรรมกรีกยุคโบราณ

วิธีการดำเนินการศึกษา

การศึกษานี้จะศึกษาเรื่องราวนี้จากหลักฐานทุติยภูมิได้แก่หนังสือภาษาต่างประเทศเป็นสำคัญ เนื่องจากไม่มีหนังสือภาษาไทยเพียงพอที่จะศึกษาประเด็นนี้อย่างครอบคลุมและลึกซึ้ง การศึกษานี้จะศึกษาเรื่องนี้จากผู้เขียนเริ่มศึกษาตั้งแต่ยุคสมัยที่ทรราชปกครองเอเธนส์จวบจนกระทั่งไคลสธีเนสก้าวขึ้นเป็นผู้ปกครองหลังจากกำจัดไอซากอรัส (Isagoras) นักการเมืองคู่แข่งคนสำคัญลง การปฏิรูปด้านต่าง ๆ ของไคลสธีเนสทั้งทางสังคมและการเมืองรวมทั้งการนำแนวคิดมาตรการกระเบื้องแตกเข้ามาใช้ยังเอเธนส์ ผู้เขียนนำข้อมูลจากเอกสารต่างประเทศที่เกี่ยวข้องเพื่อศึกษาอย่างละเอียดรวมทั้งวิเคราะห์ข้อมูลแล้วนำมาเรียบเรียงพรรณนาเพื่อให้เกิดความเข้าใจทางประวัติศาสตร์

บทนำ

ไคลสธีเนส (Cleisthenes, 570-508 ก่อนคริสตกาล) ได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาประชาธิปไตยแห่งเอเธนส์ การปฏิรูปของเขาเรียกในภาษากรีว่า isonomia ซึ่งหมายถึงความเท่าเทียม (Equality) ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร ทั้งนี้

ก่อนหน้านี้เอเธนส์ตกอยู่ภายใต้การปกครองของทรราชหลายชั่วรุ่น ความตกต่ำทางสถาบันทางการเมืองมีส่วนเร่งเร้าให้เขาดำเนินการปฏิรูป เพื่อนำบ้านเมืองกลับไปสู่รูปแบบประชาธิปไตยในสมัยโซลอนอดีตรัฐบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ผู้วางรากฐานประชาธิปไตยและเป็นนักการเมืองที่เขาชื่นชอบเป็นอย่างมากอีกครั้ง ความมุ่งหวังในการปฏิรูปของไคลสเทเนสมีเป้าหมายสำคัญเพื่อให้พลเมืองทุกคนมีสิทธิในการปกครองเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน และยังเป็นการทำลายอำนาจท้องถิ่นของชนชั้นสูงในแต่ละพื้นที่ซึ่งมีมาอย่างยาวนานในเอเธนส์

การปกครองภายใต้เงาทรราชแห่งตระกูลไพซีสทราทิด

ใน 561 ปีก่อนคริสตกาล ก่อนหน้าการขึ้นครองอำนาจของไคลสเทเนส ไพซีสทราทิส (Peisistratus, 561-528 ก่อนคริสตกาล) คว้าโอกาสทำการรัฐประหารโดยนำกองทหารเข้ายึดคอโคโรโบลิสซึ่งเป็นศูนย์กลางทางการเมืองของเอเธนส์และตั้งตนเป็นทรราช โดยอ้างว่าได้รับความชอบธรรมจากเทวีเอเธนา (Athena) ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ไพซีสทราทิสนั้นประสบความสำเร็จในการทำรัฐประหารเนื่องจากเขาได้รับการสนับสนุนจากมวลชนฐานล่างในเอเธนส์เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะพวกชาวเขาหรือ Hyperakrioi ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากในเอเธนส์

นอกจากนี้ไพซีสทราทิสยังตั้งตนเป็นอริกับชนชั้นสูงด้วยการริบที่ดินแจกจ่ายให้กับคนยากจน รวมทั้งยังพยายามลดสิทธิของบรรดาชนชั้นสูงเหล่านี้เนื่องจากเขามั่นใจในฐานอำนาจตน ขณะเดียวกันเขายังเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนงานทางด้านศิลปะและการละคอน รวมทั้งพิธีกรรมทางศาสนาในเอเธนส์ ช่วงเวลาการปกครองของเขายังได้รับการยกย่องว่าเป็นยุคทองของการแสดงละครที่ยิ่งใหญ่ของกรีกด้วย

อย่างไรก็ดีในสมัยการปกครองของไพซีสทราทิสยังคงมีกลุ่มการเมืองโดยเฉพาะเหล่าตระกูลชนชั้นสูงในแวนแคว้นต่าง ๆ ที่ยังคงแข่งขันกันเพื่อแย่งอำนาจในเอเธนส์ กลุ่มชนชั้นสูงเหล่านี้เป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่อาศัยฐานเสียงจากประชาชนในภูมิภาคเดียวกัน กลุ่มการเมืองในยุคสมัยไพซีสทราทิสแบ่งออกเป็นสามกลุ่มใหญ่ได้แก่ กลุ่มแรกคือกลุ่มพื้นที่ราบ (Asty) ประชากรในกลุ่มนี้เรียกในภาษากรีกว่าพวก Pedieis กลุ่มนี้มีไลเคอร์กัส (Lycurgus) เป็นผู้นำกลุ่มที่สำคัญ ประชากรส่วนใหญ่

เหล่านี้อาศัยอยู่ที่พื้นที่ราบของเอเธนส์และยังเป็นเจ้าของพื้นที่เกษตรกรรมซึ่งมีการเพาะปลูกธัญพืชกันอย่างกว้างขวาง และถือได้ว่ามีอิทธิพลมากที่สุดในช่วงนั้น เนื่องจากเอเธนส์ถูกคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจจากนครรัฐข้างเคียงคือ ทีเบส (Thebes) อาร์กอส (Argos) และคอริินท์ (Corinth) เนื่องจากไฟซีสทราทูลส่งกองทหารเข้ายึดแคว้นเมกาว่า กลุ่มที่สองคือกลุ่มแนวชายฝั่ง (Paralia) ประชากรในกลุ่มนี้เรียกในภาษากรีกว่า Paraliotai กลุ่มนี้มีเมกาคลีส (Megacles) ซึ่งเป็นผู้นำของตระกูลอัลคมีโอนิด (Alcmaeonid Clan) (Bury, 1922, pp. 205-206) ประชากรส่วนใหญ่ในกลุ่มนี้อาศัยอยู่ตามแนวชายฝั่งของเอเธนส์ แต่กระนั้นก็ตามกลุ่มเมกาคลีสก็ยังไม่มีความเข้มแข็งเทียบเท่ากับกลุ่มของไลเคอร์กุล เนื่องจากไม่มีความสามารถในการผลิตธัญพืชเพราะประชากรส่วนใหญ่ทำอาชีพประมงและการเดินเรือเป็นสำคัญ และกลุ่มที่สามคือกลุ่มภูเขา (Mesogeia) ประชากรที่อาศัยอยู่ตามภูเขาเรียกในภาษากรีกว่า Hyperakrioi กลุ่มนี้มีไฟซีสทราทูลเป็นผู้นำสำคัญ ประชากรกลุ่มนี้อาศัยอยู่ตามเขาและเป็นกลุ่มที่ยากจนอีกทั้งมีจำนวนมากกว่าสองกลุ่มแรกรวมกันด้วย

กล่าวได้ว่าไฟซีสทราทูลปกครองเอเธนส์ได้เนื่องจากเขามีมวลชนสนับสนุนเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้เขายังใช้นโยบายที่เอาใจชนชั้นล่างนับตั้งแต่การจัดงานรื่นเริงในเอเธนส์อยู่บ่อยครั้งเพื่อเอาใจกลุ่มคนเหล่านี้รวมทั้งยังเป็นการหันเหความสนใจทางการเมืองและให้ผู้คนหมกมุ่นอยู่แต่ความสนุกสนาน ไฟซีสทราทูลยังกวาดล้างคู่แข่งทางการเมืองที่ต่อต้านเขา โดยเฉพาะใน 546 ปีก่อนคริสตกาลที่เขาสั่งกวาดล้างอำนาจของตระกูลอัลคมีโอนิดและทำให้คนในตระกูลนี้ต้องหลบหนีออกจากเอเธนส์ไปเป็นจำนวนมาก

ไฟซีสทราทูลถึงแก่ฉัฏฐกรรมใน 527 ปีก่อนคริสตกาล ผู้ที่สืบทอดอำนาจต่อจากเขาคือฮิปพาร์คัส (Hipparchus) บุตรชายคนโตของเขา ฮิปพาร์คัสนั้นยังคงใช้หลักการปกครองเดียวกันกับบิดา แต่กระนั้นก็ดี การที่ตระกูลไฟซีสทราทูลปกครองเอเธนส์และกวาดล้างคู่แข่งทางการเมืองทำให้เกิดความขัดแย้งกับตระกูลต่าง ๆ เป็นผลให้เขาถูกลอบสังหารทางการเมืองโดยฮาร์มอดิออส (Harmodios) กับอริสทอไกตัน (Aristogeiton) ในที่สุด (Rhodes, 1984, p. 41) แต่กระนั้นก็ดี ฮิปพอส (Hippias) บุตรชายคนรองของไฟซีสทราทูลก็ใช้กำลังปราบปรามกบฏสำเร็จภายหลังจากการขึ้นครองอำนาจฮิปพอสยังคงรู้สึกหวาดกลัวกับเหตุการณ์การลอบ

สังหารพี่ชายเป็นอย่างมากจนทำให้เขาปกครองเอเธนส์ด้วยความเข้มงวดเป็นอย่างมากยิ่งด้วยเหตุนี้ประชาชนจึงศรัทธาเขาน้อยกว่าสมัยบิดา แม้กระทั่งกลุ่มประชากรชาวเขาก็ยังศรัทธาตัวเขาน้อยลงเช่นกัน

หลังจากขึ้นครองอำนาจได้ไม่นาน ฮิฟไฟอัสดำเนินการกวาดล้างตระกูลคู่แข่งทางการเมืองเหมือนสมัยบิดาอีกครั้ง เนื่องจากเกรงว่าบุคคลเหล่านี้จะก่อกบฏและสังหารเขาเช่นเดียวกับพี่ชาย โดยเฉพาะกลุ่มของไลเคอกุสกับกลุ่มตระกูลอัครมิโอนิด ซึ่งมีฐานเสียงสนับสนุนรองจากกลุ่มของเขา ฮิฟไฟอัสยังคงใช้หลักการปกครองเช่นเดียวกับบิดาด้วยการจัดงานมหรสพเพื่อให้ผู้คนหลงใหลเพลิดเพลินกับความสนุกสนาน อย่างไรก็ตามในช่วงเวลานี้เศรษฐกิจของเอเธนส์ยังคงตกต่ำอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะสมัยโพสิสทราทูลสบิดาของเขานำเงินจากท้องพระคลังจำนวนมากมาใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย กอปรกับเอเธนส์ยังคงถูกคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจทำให้ประชาชนว่างงานเป็นจำนวนมาก

เหตุการณ์เลวร้ายมากยิ่งขึ้นเมื่อพระเจ้าดาริอุสที่ 1 (Darius 1, 550-486 ก่อนคริสตกาล) แห่งเปอร์เซียทรงนำทัพเข้ายึดแคว้นเทรซ (Thrace) กับมาซิโดเนีย (Macedonia) ในราว 514 ปีก่อนคริสตกาล ทั้งสองแคว้นนี้เป็นพื้นที่การทำเหมืองแร่เงินที่ใหญ่สุดของกรีก ทำให้เศรษฐกิจของเอเธนส์เกิดวิกฤติการณ์เลวร้ายยิ่งขึ้นไปอีก ประกอบกับในเวลานี้ผู้คนจำนวนมากเริ่มเอือมระอาต่อการปกครองของฮิฟไฟอัสเป็นอย่างมากอย่างไม่อาจแก้ไขสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจและการต่างประเทศได้ จึงเปิดโอกาสให้กับนักการเมืองคู่แข่งฉวยโอกาสก่อกบฏศรัทธาจากประชาชนและขึ้นครองอำนาจแทนตระกูลทราซนี

ตระกูลที่มีบทบาทสำคัญต่อการขับไล่อิฟไฟอัส คือ ตระกูลอัครมิโอนิด ซึ่งสมาชิกในตระกูลนี้หลายคนเคยดำรงตำแหน่งอาร์คอน (Archon) ซึ่งเป็นตำแหน่งผู้ปกครองสูงสุดของเอเธนส์โดยมีทั้งสิ้น 9 คนรวมทั้งเมกาคลีส (Megacles) ผู้นำของตระกูลด้วยเช่นกัน แต่ทว่าในช่วงของการกวาดล้างคู่แข่งทางการเมืองในสมัยโพสิสทราทูลสนั้น ผู้นำของตระกูลจำนวนมากซึ่งถูกโพสิสทราทูลสเนรเทศออกจากเอเธนส์ไปในราว 546 ปีก่อนคริสตกาลพยายามที่จะกลับเข้ามายังเอเธนส์อีกครั้ง และเมื่อทราบข่าวการเกิดวิกฤตครั้งใหญ่ในเอเธนส์ ผู้นำของตระกูลคนใหม่คือ ไคสธีเนสซึ่งเป็นบุตรของเมกาคลีสต้องการให้คนในตระกูลของตนกลับเข้ามามีอำนาจอีกครั้งหนึ่งจึงร่วมกันขับไล่อิฟไฟอัส (Bury, 1922, p. 206) เพราะอิฟไฟอัสไม่ได้รับความนิยมจากประชาชนเหมือนกับสมัยครั้งบิดาอีกต่อไป

ในที่สุดผู้นำในตระกูลอัครมีโอนิดจึงคิดแผนการล้มล้างอำนาจฮิฟไพธัส ด้วยการให้สินบนแก่นักบวชสตรีที่วิหารแห่งเดลฟี โดยให้รางวัลของเทพพอลโล มีรับสั่งให้กษัตริย์สปาร์ตาเป็นผู้ปลดปล่อยชาวเอเธนส์จากการปกครองของฮิฟไพธัส (Ehrenberg, 1968, p. 71) กองทัพสปาร์ตากับตระกูลอัครมีโอนิดจึงร่วมกันนำทัพปราบฮิฟไพธัสแต่ไม่เป็นผลสำเร็จ เนื่องจากแอนคิมอลิอุส (Anchimolius) นายทหารคนสนิทของฮิฟไพธัสนำกองทัพช่วยนายของตนเอาไว้และขับไล่กองทัพสปาร์ตาออกไป การก่อกบฏของคนในตระกูลอัครมีโอนิดทำให้ฮิฟไพธัสโกรธแค้นมากยิ่งขึ้นและสั่งกวาดล้างตระกูลนี้ครั้งใหญ่ อย่างไรก็ตามแผนการของฮิฟไพธัสก็ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากพระเจ้าคลีโอเมเนสแห่งสปาร์ตาทรงนำทัพบุกเอเธนส์อีกครั้งพร้อมด้วยฝูงชนชาวเอเธนส์จำนวนมากที่ล้อมฮิฟไพธัสไว้ที่อโครโพลิส เมื่อไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนอีกต่อไป ฮิฟไพธัสจึงยอมแพ้และต้องส่งลูกหลานของตระกูลโพซิซทราทิดของตนเป็นตัวประกันยังนครรัฐสปาร์ตา ฮิฟไพธัสถูกเนรเทศออกจากเอเธนส์ใน 515 ปีก่อนคริสตกาล

การแย่งชิงอำนาจระหว่างไอซากอรัสกับไคสธีเนส

หลังจากฮิฟไพธัสถูกโค่นอำนาจลงไป ความวุ่นวายครั้งใหญ่ทางการเมืองเกิดขึ้นอีกครั้ง โดยเฉพาะการแย่งชิงอำนาจระหว่างกลุ่มตระกูลต่าง ๆ ซึ่งในเวลาหนึ่งกลุ่มตระกูลในเอเธนส์มีความคิดทางการเมืองแตกออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ ระหว่างกลุ่มชนชั้นสูงอนุรักษนิยมที่มีตระกูลยูเพทิด (Eupatrid) เป็นผู้นำกลุ่ม ซึ่งต้องการให้กลับไปใช้รูปแบบรัฐธรรมนูญดั้งเดิมก่อนที่ไซลอนได้ปฏิรูปก่อนหน้า โดยตระกูลยูเพทิดต้องการให้อำนาจการปกครองทั้งหมดอยู่ที่สภาอาเรโอปากัส (Areopagus) ซึ่งเป็นสภาของเหล่าขุนนางในเอเธนส์ ผู้นำกลุ่มที่สำคัญคือไอซากอรัส ขณะที่อีกกลุ่มคือชนชั้นสูงหัวก้าวหน้าซึ่งมีไคสธีเนสผู้นำตระกูลอัครมีโอนิดเป็นผู้นำ ไคสธีเนสตระหนักดีว่าหากกลับไปใช้รัฐธรรมนูญแบบเก่า การปฏิรูปการเมืองของไซลอนจะถูกล้มล้างลงและเอเธนส์อาจกลับมาปกครองด้วยระบบคนาธิปไตยอีกครั้ง ด้วยเหตุนี้ไคสธีเนสจึงยึดถือแนวทางการปฏิรูประบอบประชาธิปไตยโดยใช้รัฐธรรมนูญของไซลอนเป็นแบบฉบับ

ดังนั้นความขัดแย้งทางความคิดในเอเธนส์หลังสมัยทราวราชเกิดขึ้นโดยมีไอซาคอรัสผู้นำสายอนุรักษนิยมรวมทั้งบรรดากลุ่มตระกูลต่าง ๆ ในภูมิภาคที่ราบของเอเธนส์ที่ต้องการกลับไปใช้รูปแบบการปกครองที่เหล่าชนชั้นสูงเป็นผู้รักษาอำนาจเอาไว้ ขณะที่ไคลธีเนสผู้นำสายก้าวหน้ารวมทั้งบรรดากลุ่มตระกูลต่าง ๆ ในภูมิภาคชายฝั่งของเอเธนส์ต้องการให้เอเธนส์กลับมาใช้รัฐธรรมนูญของโซลอน ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างกลุ่มชนชั้นสูงที่ต่างสนับสนุนไคลธีเนสกับไอซาคอรัส (Bury, 1922, p. 210) ทำให้บุคคลทั้งสองกลายเป็นคู่แข่งทางการเมือง เนื่องจากทั้งคู่ต่างเคยเป็นอาร์คอนในเอเธนส์ด้วยกันและยังมีฐานเสียงสนับสนุนให้เป็นผู้นำเอเธนส์ด้วยเช่นกัน

แม้ว่าไคลธีเนสจะได้รับการสนับสนุนจากประชาชนชายฝั่งที่ชื่นชอบการปฏิรูประบบประชาธิปไตยของโซลอนก็ตาม ทว่าไอซาคอรัสซึ่งเป็นฝ่ายอนุรักษนิยมกลับได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มตระกูลชนชั้นสูงรวมทั้งพลเมืองที่ราบกับพลเมืองตามภูเขาซึ่งมีจำนวนมากกว่าผู้สนับสนุนไคลธีเนส ที่สำคัญคือไอซาคอรัสยังได้รับการสนับสนุนจากนครรัฐสปาร์ตาที่ชื่นชอบการปกครองด้วยระบบอนุรักษนิยมด้วยเช่นกัน (Freeman, 1999, pp. 167-168) เหตุผลสนับสนุนสำคัญที่ทำให้ประชากรตามภูมิภาคที่ราบกับภูมิภาคภูเขาสนับสนุนไอซาคอรัส เนื่องจากพวกเขายังหวาดกลัวคำสาปของคนในตระกูลอัลมีโอนิด เนื่องจากในอดีตเมื่อราวศตวรรษที่ 7 ก่อนคริสตกาล ครั้งนั้นเมกาคิลิส (Megacles) [ชื่อเดียวกับบิดาของไคลธีเนส] สมาชิกในตระกูลอัลมีโอนิดซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นอาร์คอนได้สั่งให้นายทหารตามไปสังหารไซลอน (Cylon) ตายในวิหารอเธน่า เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้ประชาชนพากันโกรธแค้นที่เขาทำให้วิหารแห่งนี้ต้องเปื้อนมลทินจึงได้สาปแช่งผู้คนในตระกูลให้พบกับความวิบัติ (Rhodes, 1984, p. 117) คำสาปนี้ยังคงเล่าขานกันมาเป็นเวลายาวนานจวบจนกระทั่งถึงสมัยของไคลธีเนส

ด้วยเหตุนี้ใน 508 ปีก่อนคริสตกาล ไอซาคอรัสจึงได้รับการคัดเลือกเป็นอาร์คอนผู้มีอำนาจสูงสุด (chief archon) ขณะเดียวกันเขายังแต่งตั้งชนชั้นสูงจำนวนมากที่เสียประโยชน์ไปในสมัยของการปฏิรูปโซลอนรวมทั้งการปฏิรูปที่ดินของไพซีสทราวทูลให้กลับมีสถานภาพดั้งเดิม ไอซาคอรัสได้รับการสนับสนุนจากตระกูลต่าง ๆ ของฝ่ายอนุรักษนิยมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องอันเนื่องมาจากแผนการการปฏิรูปแนวทางอนุรักษนิยมของเขา ในเวลานี้ไอซาคอรัสเป็นผู้มีฐานเสียงอนุรักษนิยมอย่าง

หนาแน่น การปกครองของเอเธนส์กลับเข้าสู่รูปแบบคนาธิปไตยอีกครั้งพร้อมทั้งอำนาจของสภาอารีโอปากัสที่เพิ่มขึ้นหลังจากถูกลดทอนอำนาจลงในสมัยไซลอน (Bury, 1922, pp. 211-213)

ด้วยเหตุนี้ไคสธีเนสจึงตระหนักดีว่าหากเขาไม่ทำอะไรสักอย่างเพื่อรักษาสถานภาพของคนในตระกูล เขาอาจตกเป็นเหยื่อทางการเมืองจากการถูกเนรเทศ เหมือนกับสมัยที่ตระกูลไพซีสทราทิดปกครอง เนื่องจากขณะนี้ไอซาคอรัสเริ่มใช้มาตรการเดียวกับไพซีสทราทิสกวาดล้างคู่แข่งทางการเมืองโดยเฉพาะกลุ่มตระกูลที่ไม่เห็นด้วยกับการปฏิรูปของเขาซึ่งถูกเนรเทศไปกว่า 700 คน ดังนั้นไคสธีเนสจึงมีแนวคิดที่จะดึงมวลชนให้หันมาสนับสนุนเขาด้วยการมอบสิทธิทางการเมืองให้กับพลเมืองในเอเธนส์อย่างเท่าเทียมกัน และเป็นปรากฏการณ์ทางประชาธิปไตยครั้งที่สอง ต่อจากการปฏิรูปไซลอนในประวัติศาสตร์ของเอเธนส์

แนวความคิดในการมอบอำนาจการปกครองให้กับพลเมืองอย่างเท่าเทียมของไคสธีเนสนั้นมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อป้องกันการผูกขาดอำนาจของกลุ่มคนบางพวกโดยเฉพาะชนชั้นสูงสายอนุรักษนิยม ซึ่งอาจนำไปสู่การยึดครองอำนาจอย่างเบ็ดเสร็จและนำไปสู่ระบอบทรราชดังเช่นที่ผ่านมา แนวคิดของเขาได้รับเสียงตอบรับอย่างล้นหลามโดยเฉพาะชาวเอเธนส์รุ่นเก่าที่ชื่นชอบการปฏิรูปของไซลอน ไคสธีเนสยังสามารถดึงดูดประชาชนตามภูมิภาคต่าง ๆ จำนวนมากที่สนับสนุนไอซาคอรัสให้หันกลับมาสนับสนุนเขาได้ แผนการการปฏิรูปประชาธิปไตยของไคสธีเนสจึงเกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่ง

ด้วยเหตุที่ประชาชนนิยมไคสธีเนสมากขึ้น ไอซาคอรัสจึงขอความช่วยเหลือจากพระเจ้าคลีโอเมเนสแห่งสปาร์ตาให้นำทัพเข้าช่วยเขาในการทำรัฐประหารเพื่อล้มล้างแนวคิดการปฏิรูปประชาธิปไตยของไคสธีเนสและเพื่อรักษาอำนาจกลุ่มอนุรักษนิยมเอเธนส์เอาไว้ เหตุผลสำคัญที่ทำให้พระเจ้าคลีโอเมเนสทรงยินยอมยกทัพมาครั้งนี้ เนื่องจากพระองค์ตระหนักว่าหากปล่อยให้ไคสธีเนสประสบความสำเร็จในการสร้างระบบประชาธิปไตยกับพลเมืองเอเธนส์ แนวคิดการปฏิรูปประชาธิปไตยของเอเธนส์อาจสันคลอนโครงสร้างการปกครองของสปาร์ตาเพราะพวกเฮลอท (Helot) ซึ่งมีใช้ชาวสปาร์ตาแท้ๆต้องการเรียกร้องสิทธิเหมือนกับที่พลเมืองเอเธนส์ได้รับ ซึ่งอาจนำไปสู่ความวุ่นวายในสปาร์ตา พระองค์จึงทรงนำทัพทำรัฐประหารเพื่อล้มอำนาจของไคสธีเนสโดยใช้ข้ออ้างคำสาปแช่งของคนในตระกูลนี้

ว่าเป็นภัยความมั่นคงต่อนครรัฐ ไคสธีเนสต้องหลบหนีออกจากเอเธนส์ชั่วคราว จากนั้นพระองค์แต่งตั้งไอซาคอรัสเป็นผู้ปกครองใหม่ตามเดิมพร้อมกับนักการเมืองที่สนับสนุนนโยบายของสปาร์ตา

อย่างไรก็ดีภายหลังไอซาคอรัสปกครองเอเธนส์ไม่นาน ปรากฏพลเมืองชาวเอเธนส์จำนวนมากที่สนับสนุนความคิดปฏิรูปการเมืองของไคสธีเนสรวมทั้งชาวเอเธนส์ที่ต่อต้านสปาร์ตาได้ก่อการปฏิวัติครั้งใหญ่ขึ้น เนื่องจากเห็นว่าไอซาคอรัสเป็นหุ่นเชิดของสปาร์ตาและยังเป็นผู้ทำลายระบบประชาธิปไตยของเอเธนส์ที่กำลังจะมีขึ้น ประชาชนได้ร่วมกันล้อมทหารสปาร์ตาและไอซาคอรัสบนโคโรโปลิสเช่นเดียวกับที่ทหารสปาร์ตาได้เคยล้อมอิฟโฟลัสพระราชของเอเธนส์ในที่แห่งนี้เช่นเดียวกันเป็นเวลาสองวันเต็ม จบจนกระทั่งวันที่สามไอซาคอรัสรวมทั้งทหารสปาร์ตาจำต้องยอมแพ้และเปิดทางให้ไคสธีเนสก้าวขึ้นสู่อำนาจอีกครั้ง

ไคสธีเนสถูกเรียกตัวกลับมายังเอเธนส์อีกครั้ง เขาได้เป็นผู้นำของเอเธนส์หรืออาร์คอนผู้มีอำนาจสูงสุดใน 508 ปีก่อนคริสตกาล แต่หลังจากที่ไคสธีเนสเป็นผู้ปกครองคนใหม่ของเอเธนส์ไม่นาน พระเจ้าคลีโอเมเนสซึ่งทรงอดสู้อย่างมากหลังพ่ายแพ้ต่อเอเธนส์ก่อนหน้านี้ พระองค์ยกกองทัพครั้งใหญ่มายังเอเธนส์อีกครั้งใน 507 ปีก่อนคริสตกาล พร้อมด้วยพันธมิตรจากนครรัฐบัวเทีย (Boiotia) กับคัลซิดีซ (Chalcidice) แต่ทว่าพระเจ้าดีมาราตอส (Demaratos) กษัตริย์อีกองค์ของสปาร์ตากับนครรัฐคอริินท์ (Corinth) คัดค้านการทำสงครามของพระเจ้าคลีโอเมเนสเนื่องจากการละเมิดอธิปไตยของเอเธนส์ กองทัพสปาร์ตาจึงต้องถอยตัวออกไป คงเหลือแต่เพียงกองทัพของนครรัฐบัวเทียกับคัลซิดีซเท่านั้นที่ยังคงทำสงครามอยู่ต่อไป แต่ท้ายที่สุดกองทัพของนครรัฐทั้งสองก็พ่ายแพ้ต่อเอเธนส์ ชัยชนะของเอเธนส์ครั้งนี้ทำให้ประชาชนต่างสรรเสริญไคสธีเนสเพิ่มขึ้น

การปฏิรูประบบเผ่า : แนวทางการกำจัดอิทธิพลส่วนท้องถิ่น

ไคสธีเนสเป็นบุตรของเมกาคลีสกับอการิสเต (Agariste) ตระกูลอัคมิไอนิด เชื่อกันว่ามีเชื้อสายวงศ์วานมาจากเนสเตอร์ (Nestor) วีรบุรุษคนสำคัญของเอเธนส์ นอกจากนี้อการิสเตมารดาของเขายังเป็นบุตรสาวของไคสธีเนสพระราชแห่งไซซิออน (Sicyon) ด้วยเช่นกัน เมื่อก้าวขึ้นมาเป็นผู้ปกครองเอเธนส์ ไคสธีเนสก็ต้องเผชิญหน้า

กับปัญหาที่เรื้อรังมายาวนานนับตั้งแต่สมัยไซลอนจนกระทั่งในสมัยตระกูลไพซิดทราทิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแก่งแย่งอำนาจของเหล่าตระกูลในแคว้นต่าง ๆ รวมทั้งความจงรักภักดีอย่างเหนียวแน่นในวงศ์ตระกูลซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองที่โดดเด่นในเอเธนส์อย่างยิ่ง ความอ่อนแออันเกิดจากการไม่เป็นปึกแผ่นเหล่านี้ทำให้นครรัฐเอเธนส์ต้องเกิดการแตกแยกทางการเมืองหลายครั้ง และนำไปสู่การแทรกแซงอำนาจของสปาร์ตารวมทั้งยังเป็นชนวนสำคัญที่นำไปสู่ระบบทรราชด้วย ดังนั้นไคสธีเนสจึงต้องการสลายความจงรักภักดีของตระกูลในแต่ละภูมิภาคที่มีมายาวนาน รวมทั้งการลดทอนอำนาจของเหล่าชนชั้นสูงในสภาอารีโอปากัส

ภายหลังจากสงครามกลางเมืองยุติลง ไคสธีเนสเริ่มแผนการปฏิรูปที่เขาเคยให้สัญญาไว้โดยการบั่นทอนความภักดีในระบบวงศ์ตระกูลที่มีมายาวนาน วิธีการตามแผนการที่เขาวางไว้ คือ การแบ่งพลเมืองเอเธนส์ออกเป็น 10 เผ่าใหญ่ตามที่เขาวางแผนไว้ นอกจากนี้ปัญหาในระบบวงศ์ตระกูลที่มีมาเป็นเวลายาวนานนับจากอดีตแล้ว ไคสธีเนสยังต้องเผชิญกับปัญหาทางโครงสร้างสังคมเอเธนส์ซึ่งสืบเนื่องมานับแต่สมัยไซลอน ไคลอนมีความคิดเช่นเดียวกับไคสธีเนสที่ต้องการกำจัดความเหลื่อมล้ำทางสังคมโดยเฉพาะระบบวงศ์ตระกูล เขาปฏิรูปสังคมเอเธนส์ใหม่ใน 594 ปีก่อนคริสตกาลและแบ่งสังคมออกเป็นสี่กลุ่มใหญ่โดยใช้ผลผลิตทางการเกษตรเป็นตัวกำหนด ได้แก่ ชนชั้น Pentacosiomedimni ชนชั้น Hippeis ชนชั้น Zeugitae และชนชั้น Thetes โดยชนชั้นทั้งสี่กลุ่มใหญ่จะมีตัวแทนกลุ่มละหนึ่งร้อยคนเข้าไปในสภาสี่ร้อยซึ่งเป็นสภาใหม่ที่ไคลอนสร้างขึ้นเพื่อความเท่าเทียมในการปกครอง

ไคสธีเนสเริ่มแผนการปฏิรูปสังคมโดยยุบโครงสร้างสังคมแบบเก่าของไซลอนลง จากนั้นเขาแบ่งโครงสร้างทางสังคมใหม่ขึ้นโดยรวบรวมประชากรเอเธนส์ที่กระจัดกระจายตามภูมิภาคต่าง ๆ ทั้งตามชายฝั่ง ตามพื้นที่ราบ และภูเขาเข้าด้วยกันโดยแบ่งออกเป็นดีม (Deme) ต่าง ๆ กว่าหนึ่งร้อยห้าสิบดีม (Raaflaub, 2007, p. 77) อย่างไรก็ตามนักประวัติศาสตร์ตั้งข้อสงสัยว่าไคสธีเนสอาจมีการจัดตั้งหน่วย ดีมส์มากกว่าหนึ่งร้อยห้าสิบแห่งก็ได้ ดีมเป็นหน่วยย่อยที่มีมาแต่โบราณในแคว้นอัตติกา (Attica) ซึ่งเป็นระบบการแบ่งย่อยที่ดินในเขตพื้นที่ชนบทเพื่อการทำเกษตรกรรม ไคสธีเนสได้นำแนวความคิดเหล่านี้มาเป็นเครื่องมือปฏิรูปสังคมโดยกำหนดให้

¹ ตามรัฐธรรมนูญสปาร์ตากำหนดให้ปกครองด้วยระบบทวิษัตริย์ (Dual Monarchy) หรือกษัตริย์สององค์ทั้งนี้สืบเนื่องมาตั้งแต่ตำนานกรีกยุคแรกที่สปาร์ตามีกษัตริย์ฝาแฝดเป็นผู้ปกครอง

ประชากรลงทะเบียนในเขตพื้นที่ในดินนั้น ๆ เพื่อต้องการทราบรายชื่อของพลเมืองในเอเธนส์ทุกคืน รวมทั้งยังใช้โอกาสนี้ขึ้นทะเบียนสำรวจทหารฮอปไลท์กองเกินไว้ในยามสงครามด้วย (Raaflaub, 2007, p. 152)

ติมแต่ละหน่วยทำหน้าที่เป็นกลไกการเมืองแรกเริ่มขนาดเล็ก แต่ละติมจะมีการแต่งตั้งดีมาร์คอส (Demarchos) ทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งพลเรือน ศาสนา การทหาร การศาล นอกจากนี้ภายในติมยังมีการจัดเทศกาลทางศาสนา รวมทั้งการจัดเก็บภาษีอากรขึ้น (Andrewes, 1967, p. 84) การจัดตั้งติมขึ้นทั่วเอเธนส์นี้ ไคสธีเนสหวังว่าติมซึ่งจัดตั้งขึ้นทั่วเอเธนส์นั้นจะเป็นหน่วยพื้นฐานของระบบประชาธิปไตย รวมทั้งยังลดทอนอิทธิพลระบบตระกูลในพื้นที่ต่าง ๆ ที่ฝังแน่นอย่างยาวนาน (Freeman, 1999, p. 167) ติมนี้ยังเกี่ยวข้องกับระบบการศาลซึ่งไคสธีเนสมีดำริให้ปฏิรูปขึ้นใหม่เช่นกัน

ในการปฏิรูประบบศาล ไคสธีเนสกระทำโดยคัดเลือกพลเมืองชายที่มีอายุสามสิบปีขึ้นไปในแต่ละติมเข้าเป็นลูกขุน [Dikasteria] เพื่อทำหน้าที่ตัดสินคดีความ ลูกขุนคัดเลือกมาโดยการจับฉลากในแต่ละวัน ทั้งนี้เพื่อให้จำเลยล่วงรู้ว่าลูกขุนเหล่านั้นเป็นใครบ้าง วิธีการนี้จะช่วยให้การตัดสินบนเจ้าพนักงานทำได้ยากยิ่งขึ้น จำนวนลูกขุนที่ถูกคัดเลือกโดยการจับฉลากมีจำนวนไม่เท่ากัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสำคัญของคดีความ คดีเล็กอาจมีลูกขุนจำนวน 101 หรือ 501 คน แต่หากเป็นคดีที่มีความสำคัญมากขึ้นอาจต้องใช้ลูกขุนจำนวน 1,001 จนถึง 5,001 คน สำหรับคดีที่มีความซับซ้อนหรือคดีที่เกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐจะถูกส่งไปพิจารณาที่สภาเอคคลีเซีย (Ecclesia) (Freeman, 1999, pp. 226-228) ระบบการศาลในสมัยไคสธีเนสจึงเป็นองค์การสำคัญที่แสดงถึงความเข้มแข็งของระบบประชาธิปไตยในเอเธนส์

ภาพที่ 1 การจัดแบ่งหน่วยติมตามเขตภูมิภาคใหญ่ทั้งสามในเอเธนส์
ที่มา: www.fhw.gr

เมื่อสร้างหน่วยการเมืองแรกเริ่มหรือติมเป็นผลสำเร็จพร้อมทั้งปฏิรูปการศาลแล้ว ในลำดับต่อมาไคสธีเนสได้รวมติมทั้งหมดจัดตั้งขึ้นเป็นกลุ่มหรือทริตไทส์ [Trittyes] ซึ่งในภาษกรีก หมายถึง จำนวนสามสิบ โดยแบ่งออกทั้งสิ้นเป็นจำนวน 30 กลุ่ม จากติมทั้งสามภูมิภาคใหญ่ คือ ภูเขา ที่ราบ และชายฝั่ง การที่เขาขยายโครงสร้างใหญ่เป็นสามสิบกลุ่มก็เพื่อให้ง่ายต่อการปกครองในแต่ละแห่งและยังเป็นการคานอำนาจระหว่างกลุ่มภูมิภาคทั้งสามด้วย ต่อมาไคสธีเนสนำทริตไทส์ทั้งสามสิบกลุ่มเข้าสู่หน่วยการปกครองที่ใหญ่ขึ้นอีกซึ่งเรียกว่า เผ่า (Tribe) หรือ phyle ในภาษกรีกซึ่งมีทั้งสิ้นสิบเผ่า โดยแต่ละเผ่าจะประกอบด้วย 3 ทริตไทส์ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างทั้งสามภูมิภาคอันประกอบไปด้วยทริตไทส์ของชายฝั่ง ที่ราบ และภูเขา (Bury, 1922, p. 53-55) ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างความสามัคคีและไม่เป็นการสร้างสมอำนาจให้กับตระกูลใดตระกูลหนึ่ง

แนวความคิดในการรวมกลุ่มของไคสธีเนสได้รับอิทธิพลทางความคิดมาจากระบบฟาแลงซ์ (phalanx) ซึ่งเป็นระบบทหารสมัยโบราณของกรีก การรบบแบบ

ฟาลแลงซ์มีหลักการว่าทหารทุกคนที่อยู่ในกองจะต้องช่วยเหลือเพื่อนซึ่งกันและกัน ทหารที่อยู่ข้างกายเพื่อนจะต้องคอยปกป้องอันตรายรอบข้างในสมรภูมิสงคราม การที่ไคลธีเนสต้องการรวมทริตไทส์นั้นก็เพื่อเป็นการลดอัตลักษณ์ของท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการหลอมรวมระหว่างภูมิภาคต่าง ๆ ของกรีกเอง เผ่าต่าง ๆ ทั้ง 10 เผ่านี้ ไคลธีเนสตั้งชื่อตามวีรบุรุษท้องถิ่น ได้แก่ อีเรคธีซีส (Erechthis) เอจีส (Aegeis) แพนเดียนิส (Pandianis) เลออนทิส (Leontis) อคาแมนทิส (Acamantis) เอนิส (Oeneis) ซีโครพิส (Cecropis) ฮิปโพธอนทิส (Hippothontis) เอียนทิส (Aeantis) แอนทิโอคิส (Antiochis) ตามลำดับ

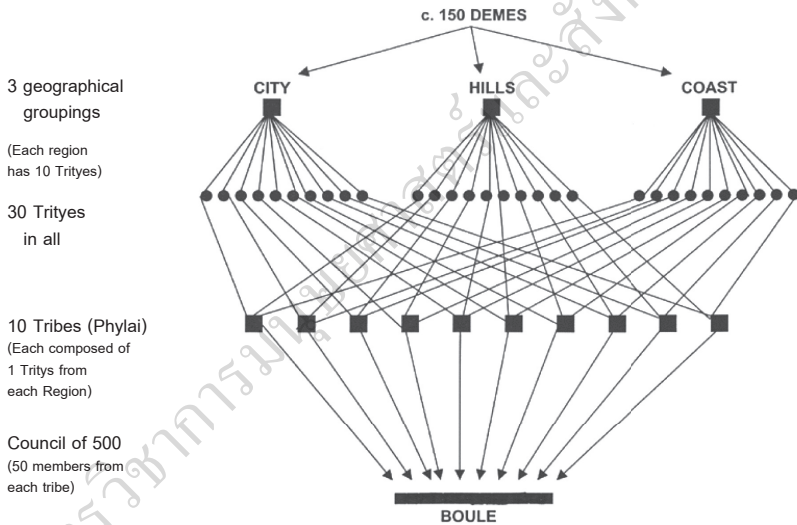

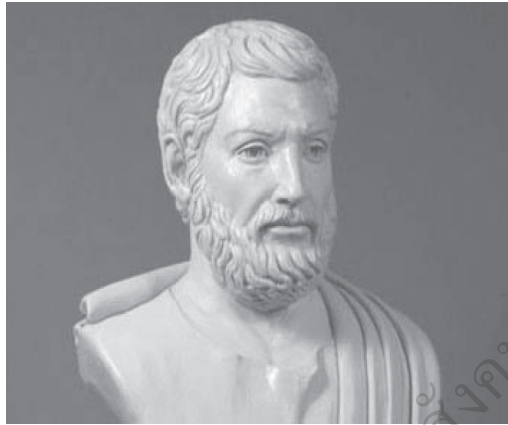
DIAGRAM OF KLEISTHENES' POLITICAL ORGANISATION

ภาพที่ 2 ภาพแสดงขั้นตอนการปฏิรูประบบเผ่าของไคลธีเนสซึ่งเริ่มจากหน่วยเดิมจนถึงเผ่าทั้งสิบก่อนเข้าสู่สภาห้าร้อย
ที่มา : Klio.uoregon.edu

การปฏิรูปสภาห้าร้อย: กลไกการสร้างความเท่าเทียมของเอเธนส์

การปฏิรูปสภาของไคสธีเนสครั้งนี้เป็นการแก้ไขการปฏิรูปที่โซลอนเคยกระทำไว้เมื่อศตวรรษที่ 6 ก่อนคริสตกาล ก่อนหน้านั้นโซลอนเคยทำการปฏิรูปสภาครั้งใหญ่มาก่อนเช่นกันโดยจัดตั้งสภาสี่ร้อย (Council of 400) เพื่อเสริมสร้างอำนาจให้กับสภาเอ็คคลีเซียหรือสภาประชาชนเพื่อถ่วงดุลอำนาจกับสภาอารีโอปากัสหรือสภาขุนนาง แต่อย่างไรก็ดีหลังจากโซลอนสิ้นอำนาจลงแล้วสภาขุนนางกลับมีอิทธิพลขึ้นอีกครั้ง ขณะเดียวกันสภาสี่ร้อยที่โซลอนสร้างขึ้นนั้นยังมีจุดบกพร่องเช่นกันเนื่องจากกำหนดให้เพียงสองชนชั้นแรกเท่านั้นที่มีสิทธิเป็นผู้ปกครองของเอเธนส์ เหตุผลเรื่องนี้ทำให้ไคสธีเนสต้องการสร้างความเท่าเทียมทางพลเมืองเพื่อกรุยทางสู่การปฏิรูปการเมืองของเขา

ไคสธีเนสใช้พื้นฐานจากการแบ่งโครงสร้างทางสังคมใหม่ด้วยการตั้งสภาห้าร้อย (Council of 500) สภาแห่งนี้นำสมาชิกมาจากพลเมืองทั้งสิบเผ่าที่เขาได้แบ่งโครงสร้างแล้วก่อนหน้านั้น (Raaflaub, 2007, p. 98) โดยที่แต่ละเผ่าคัดเลือกพลเมืองของตนจำนวน 50 คน โดยมีข้อกำหนดว่าพลเมืองเหล่านั้นต้องมีอายุ 30 ปีขึ้นไปเพื่อเข้าไปทำหน้าที่ในสภาดังกล่าว สมาชิกจำนวน 50 คนของแต่ละเผ่าเรียกว่า คณะปริทานีส (Prytanies) ซึ่งมาจากการจับฉลาก (Raaflaub, 2007, p. 195) เป็นที่น่าสังเกตว่าการดำรงตำแหน่งทางการเมืองส่วนใหญ่ใช้วิธีการจับฉลาก (By Lot) ทั้งนี้เนื่องจากวิธีการดังกล่าวเป็นเครื่องมือของรัฐที่ใช้แนวคิดทางศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องและเชื่อกันว่าบุคคลที่ถูกเลือกโดยการจับฉลากนั้นเป็นความประสงค์ของเหล่าเทพ เนื่องจากการคัดเลือกของมนุษย์อาจมีอคติเจือปนและไม่อาจไว้วางใจได้ อย่างไรก็ตาม สมาชิกจำนวน 500 คนที่เข้าไปทำหน้าที่ในสภาห้าร้อยจะมีสถานภาพประจำการอยู่เพียงแค่ 1 ปีเท่านั้น อีกทั้งคนที่เคยเป็นสมาชิกในสภาแห่งนี้มาแล้วจะไม่มีสิทธิได้เข้าไปเป็นครั้งที่สอง ซึ่งหมายถึงว่าทุกคนที่เป็นพลเมืองเอเธนส์จะมีโอกาสเข้าไปทำหน้าที่ในสภาอย่างทัดเทียมกัน สภาแห่งนี้มีการประชุมทุกวันยกเว้นแต่วันที่มีเทศกาลสำคัญของนครรัฐหรือวันที่นักบวชแห่งเดลฟีทำนายว่าเป็นลางไม่ดีก็จะงดการประชุมลง

ภาพที่ 3 รูปปั้นครึ่งตัวโคสทีเนส: บิดาประชาธิปไตยของเฮเนสส์
ที่มา : en.wikipedia.org

นอกเหนือจากการแต่งตั้งระบบเผ่าทั้งสิบซึ่งเกี่ยวข้องกับการปกครองโดยตรงในสภาห้าร้อยแล้ว โคสทีเนสยังนำระบบเผ่าทั้งสิบสัมพันธ์เข้ากับการแต่งตั้งนายพล (General) หรือ strategus ในภาษากรีก ทุกเผ่าจะมีนายพลประจำเผ่าละ 1 คน ซึ่งรวมทั้งสิ้นมีจำนวน 10 คนเพื่อควบคุมดูแลความเรียบร้อยของแต่ละเผ่า นายพลทั้งสิบมาจากการแต่งตั้งโดยตรงจากอาร์คอน เนื่องจากเป็นตำแหน่งที่เกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐทำให้ต้องคัดเลือกนายพลทั้งสิบเป็นประจำทุกปี จะเห็นได้ว่าตำแหน่งทางการเมืองนั้นโคสทีเนสมีดำริให้อยู่ในวาระได้เพียงหนึ่งปีเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อป้องกันการผูกขาดอำนาจอันอาจนำไปสู่ระบบเผด็จการ ขณะเดียวกันก็เพื่อให้สอดคล้องกับการปฏิรูปด้วย โคสทีเนสยังได้เพิ่มจำนวนอาร์คอนจากแต่เดิมนั้นมีเพียงแค่ 9 คน ให้เพิ่มทั้งสิ้นเป็น 10 คนด้วย นายพลทั้งสิบเหล่านั้นนอกจากมีหน้าที่ดูแลความมั่นคงของนครรัฐแล้วยังต้องทำหน้าที่รับผิดชอบในการจัดส่งทหารราบติดอาวุธหรือทหารฮอปไลท์ตามที่ทางการกำหนดไว้ด้วย (Ehrenberg, 1968, p. 81)

² การใช้ระบบเลขฐานสิบนั้นนักประวัติศาสตร์สันนิษฐานว่าเป็นเพราะโคสทีเนสมีความศรัทธาต่อไพธากอรัส (Pythagoras) นักคณิตศาสตร์ผู้ยิ่งใหญ่และเป็นผู้คิดค้นระบบฐานสิบขึ้น นอกจากนี้การแบ่งด้วยเลขฐานสิบยังมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับระยะเวลาการปกครองเช่นกันเนื่องจากหนึ่งในเฮเนสส์มีเพียงสิบเดือนเท่านั้น

สภาห้าร้อย [Boule 500 ในภาษากรีก] ที่เกิดขึ้นในสมัยโคลัสเนสส์นี่เป็นองค์การทางการเมืองสำคัญลำดับที่สองรองจากสภาเอ็คคลีเซียหรือสภาประชาชน สภาห้าร้อยมีบทบาทอย่างมากในช่วงที่สภาประชาชนไม่ได้อยู่ในวาระการประชุม โคลัสเนสส์จัดตั้งสภาห้าร้อยขึ้นโดยรับแนวคิดมาจากสภาสี่ร้อยของโซลอนที่เคยปฏิรูปไว้ก่อนหน้านี้ สถานะของสมาชิกในสภาสี่ร้อยขึ้นอยู่กับพื้นฐานจากการผลิตทางการเกษตรซึ่งต่างจากสภาห้าร้อยของโคลัสเนสส์ที่ให้ประชาชนในภูมิภาคต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างแท้จริง

สมาชิกสภาห้าร้อยมีการประชุมสี่สิบครั้งต่อปีเพื่อทำหน้าที่หลักทางกฎหมาย โดยมีคณะปริทานีสี่สิบคนเป็นผู้ทำงานเป็นหลัก คณะปริทานีสี่สิบคนจะต้องทำหน้าที่ตลอดในสภาเป็นเวลาคนละหนึ่งเดือนเต็ม ปฏิทินในเอเธนส์กำหนดให้หนึ่งปีมีสิบเดือน ดังนั้นคณะนี้จึงทำหน้าที่เวียนไปจนครบทั้งสิบคนพอดี อย่างไรก็ตามก็คิดคณะปริทานีสี่สิบคนนี้อาจต้องทำงานทั้งกลางวันและกลางคืนทั้งนี้เพื่อมีเหตุการณ์ฉุกเฉินเร่งด่วน นอกจากเรื่องกฎหมายซึ่งเป็นหน้าที่หลักแล้ว สภาห้าร้อยยังต้องทำหน้าที่จัดหาเรือรบและทหารม้าให้กับทางการยามเกิดสงคราม ส่วนการจัดหาทหารราบเป็นหน้าที่ของนายพลทั้งสิบที่ต้องเตรียมการเอาไว้ นอกจากนี้ในช่วงที่สภาเอ็คคลีเซียไม่อยู่ในวาระของการประชุมสภาแห่งนี้ยังทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการแต่งตั้งทูตรวมทั้งการติดต่อกับผู้แทนของนครรัฐต่าง ๆ ในกรีซ

กล่าวได้ว่า สภาห้าร้อยของโคลัสเนสส์เป็นความก้าวหน้าสูงสุดของระบบประชาธิปไตยของเอเธนส์และนครรัฐกรีกเท่าที่เคยมีมาในประวัติศาสตร์ เนื่องจากการปกครองที่พลเมืองทุกคนเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงและเป็นไปเพื่อประโยชน์ของพลเมืองทุกคนอย่างเสมอภาค (Ehrenberg, 1968, p. 168) กระนั้นก็ตาม ระบบประชาธิปไตยของโคลัสเนสส์ยังคงมีข้อจำกัด เนื่องจากจำกัดสิทธิการเลือกตั้งเพียงแค่พลเมืองชายเท่านั้น ขณะที่เด็ก สตรีและทาสยังไม่ได้รับการยอมรับให้มีความเท่าเทียมด้านเสรีภาพการดำรงตำแหน่งในสภาห้าร้อยเช่นผู้ชาย แต่ก็ยังถือได้ว่าผลของการปฏิรูปสภาห้าร้อยมีส่วนทำให้เอเธนส์ก้าวสู่ยุคทองของประวัติศาสตร์กรีกอีกครั้งหนึ่ง ทั้งยังเป็นสิ่งที่ชาวเอเธนส์รุ่นหลังภาคภูมิใจและใช้ฮวดอ้างต่อนครรัฐอื่น ๆ ได้อย่างเต็มภาคภูมิเหมือนดังเช่นยุคทองภายใต้การปกครองของเพริคลีส (Pericles) รัฐบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ของเอเธนส์ในสมัยต่อมา

ระบบมาตรการกระเบื้องแตก: เครื่องมือกำจัดระบบทรราช

นอกจากการปฏิรูปทางสังคมและการเมืองที่นำความเสมอภาคมาสู่พลเมืองเอเธนส์แล้ว ไคสธีเนสยังเป็นผู้ริเริ่มนำระบบมาตรการกระเบื้องแตก (Ostracism) ใช้ในการเมืองเอเธนส์ ระบบมาตรการกระเบื้องแตกนั้นถือเป็นสัญลักษณ์สำคัญอย่างหนึ่งในระบบประชาธิปไตยสมัยไคสธีเนส เป็นไปได้ว่าไคสธีเนสคิดระบบนี้ขึ้นเนื่องจากเขามีความหลังฝังใจกับระบบทรราชเป็นอย่างมาก ระบบที่ไคสธีเนสคิดขึ้นถูกใช้ในเอเธนส์เป็นเวลายาวนานนับแต่ 506 จนถึง 322 ปีก่อนคริสตกาล

คำว่า ออสตราซิซึม (Ostracism) มาจากคำว่า Ostraka ซึ่งหมายถึงเศษกระเบื้อง ซึ่งใช้เป็นเครื่องมือในการลงประชามติ ทั้งนี้เพราะเอเธนส์มีเศษชิ้นส่วนกระเบื้องเป็นจำนวนมาก เนื่องจากเอเธนส์เป็นผู้ส่งออกเครื่องปั้นดินเผาหลักของกรีกเช่นเดียวกับที่อียิปต์ส่งออกกระดาษปาปิรุส ระบบมาตรการกระเบื้องแตกมีหลักการว่าผู้ที่ประชาชนลงมติว่าเป็นภัยต่อระบบประชาธิปไตยมากกว่า 6,000 คน จะต้องถูกเนรเทศออกจากเอเธนส์เป็นเวลา 10 ปี เนื่องจากเขาเหล่านั้นมีแนวโน้มว่าอาจตั้งตนเป็นทรราช (Freeman, 1999 , p. 161) แม้กระทั่งนักการเมืองที่มีอำนาจมากเกินไปก็อาจถูกเนรเทศได้เช่นกัน

กระบวนการเนรเทศผู้เป็นภัยต่อประชาธิปไตยดังกล่าวกระทำโดยในแต่ละปีชาวเอเธนส์จะรวมตัวกันที่บริเวณหลุมอันศักดิ์สิทธิ์ (Sacred Pit) ในย่านอะกอราเพื่อลงมติ โดยพลเมืองเอเธนส์จะเขียนรายชื่อผู้ที่เชื่อว่าเป็นทรราชหรือเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐลงในเศษภาชนะดินเผาและลงมติโดยเขียนชื่อบุคคลเหล่านั้นลงบนเศษกระเบื้องแล้วโยนลงไปหลุม จากนั้นเจ้าหน้าที่จะรวบรวมเศษชิ้นส่วนกระเบื้องดังกล่าว โดยมีการคัดแยกรายชื่อเอาไว้ในแต่ละกอง โดยคนที่มียกขึ้นส่วนเศษกระเบื้องมากที่สุดเกินหกพันชื่อจะต้องถูกเนรเทศโดยมีเวลาเตรียมตัวราว 10 วัน อย่างไรก็ตามในบางปีหากบุคคลใดที่มีเสียงมากที่สุดแต่ไม่ถึงหกพันชื่อก็ไม่ต้องถูกเนรเทศแต่อย่างใด

ในช่วงของการถูกเนรเทศ หากผู้ถูกลงโทษลักลอบเข้าเมืองและถูกจับได้ จะมีโทษหนักถึงประหารชีวิต เนื่องจากเชื่อว่าเขาอาจกลับมาซ่องสุมกำลังเพื่อก่อการรัฐประหาร อย่างไรก็ตาม ระบบออสตราซิซึมของไคสธีเนสยังคงค่าประกันทรัพย์สินของผู้ที่ถูกเนรเทศโดยที่ทรัพย์สินนั้นจะไม่ถูกยึดเข้ารัฐ และเมื่อครบกำหนดการถูกเนรเทศก็สามารถครอบครองทรัพย์สินของตนได้ดังเดิม อีกทั้งยังไม่สูญเสียสิทธิ

พลเมือง นักการเมืองซึ่งถูกเนรเทศออกจากรัฐเอเธนส์ยังสามารถติดต่อกับชาวกรีกในนครรัฐที่ตนอาศัยอยู่ ซึ่งตรงข้ามกับผู้ที่ถูกเนรเทศอย่างถาวรจะไม่มีโอกาสได้กลับมาเยือนเอเธนส์อีกรวมทั้งทรัพย์สินยังถูกริบเข้ารัฐด้วย ดังเช่น ฮิปพอคัสหรือไอซาคอรัส เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม บ่อยครั้งที่ผู้ถูกเนรเทศจากระบบมาตราชระเบียงแตกนั้นก็มีโอกาสกลับเข้ามารับใช้ยังเอเธนส์ได้ก่อนกำหนดหากเกิดกรณีฉุกเฉินเกี่ยวกับความมั่นคงทางการเมืองของรัฐ สภาเอ็คคลีเซียอาจมีมติเรียกให้ผู้ที่ถูกเนรเทศคนนั้นกลับก่อนกำหนดเวลาได้ ดังเช่น สมัยวิกฤตการณ์สงครามระหว่างกรีกกับเปอร์เซีย ที่ประชุมสภามีมตินิรโทษกรรมให้กับอริสโตเดสรวมทั้งซิมอน (Ehrenberg, 1968, p. 181) ให้กลับมาเพื่อกู่วิกฤตการณ์ในช่วงเวลาดังกล่าว

ภาพที่ 4 เศษชิ้นส่วนกระเบื้องที่จารึกรายชื่อผู้ที่ถูกขับออกจากเอเธนส์
ที่มา : www.utexas.edu

หากวิเคราะห์แล้วจะเห็นว่าระบบมาตราชระเบียงแตกนั้นแตกต่างจากกฎหมายของเอเธนส์เป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะระบบออกสหราชิซิมไม่มีการตั้งข้อกล่าวหาสำหรับผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ที่เป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐจริงหรือไม่ อีกทั้งผู้ที่ตกเป็นจำเลยในระบบนี้ก็ไม่มีสิทธิที่จะแก้ต่างได้เลย ทั้งนี้เพราะระบบดังกล่าวดำเนินไปตามขั้นตอนของเสียงส่วนมากที่ถูกเขียนชื่อลงในเศษกระเบื้อง อย่างไรก็ตาม การที่ไคสธีเนสริเริ่มนำระบบนี้เข้ามาใช้ในเอเธนส์ เนื่องจากเขามองเห็น

ว่าระบบดังกล่าวไม่ก่อให้เกิดการแตกแยกในศาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อต้องตัดสินนักโทษการเมืองคนสำคัญ ทั้งนี้เพราะลูกขุนในศาลเมื่อตัดสินคดีทางการเมืองเสร็จสิ้นลง ลูกขุนเหล่านั้นอาจต้องเผชิญหน้ากับการถูกคุกคามหรือการล้างแค้นจากนักการเมืองที่พ่ายแพ้ในชั้นศาล

นอกจากนี้การต่อสู้คดีทางการเมืองศาลจำเป็นต้องมีผู้ร้องเรียน และเมื่อฝ่ายโจทก์ต้องเผชิญหน้ากับฝ่ายจำเลยอาจนำไปสู่ความบาดหมางระหว่างกัน ในกรณีที่เป็นความบาดหมางระหว่างนักการเมืองที่มีอิทธิพลในตระกูลต่าง ๆ ก็อาจเป็นชนวนที่นำไปสู่การปะทะระหว่างฝูงชนและบานปลายเป็นสงครามการเมืองซึ่งอาจส่งผลในการทำลายระบบการปฏิรูปที่ไคสธึเนสได้สร้างขึ้นไว้ ดังนั้นระบบออสทราซิซึมจึงถูกใช้เสมือนเป็นเครื่องเตือนใจให้กับนักการเมืองที่คิดจะตั้งตนเป็นเผด็จการ อีกทั้งยังเป็นการลดการเผชิญหน้าทางการเมืองโดยเฉพาะระหว่างนักการเมืองของเอเธนส์ด้วยกัน

สรุป

ผลการปฏิรูปของไคสธึเนสได้ทำลายความภักดีของวงศ์ตระกูลในแต่ละภูมิภาคลง อีกทั้งทำให้พลเมืองชาวเอเธนส์มีสถานะเป็นพลเมืองชาวเอเธนส์อย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้น พวกเขาจึงมีสำนักทางการเมืองเพิ่มขึ้นดังเห็นได้ว่าประชาชนที่เข้าร่วมในสภาห้าร้อยนั้นต่างเป็นตัวแทนที่คัดเลือกมาจากตัวแทนทั้งสิบเผ่าอย่างแท้จริง และเป็นการปกครองแบบระบบประชาธิปไตยในอุดมคติอย่างแท้จริงที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในสภาแห่งนี้ การปฏิรูปของไคสธึเนสจึงไม่ได้เป็นการปฏิรูปที่คำนึงถึงชาติตระกูลหรือทรัพย์สินเงินทอง แต่เป็นการให้ผู้แทนของเผ่าเวียนกันเข้ามาทำหน้าที่เพื่อแสดงออกถึงความต้องการและเจตนารมณ์ของพวกเขาในหนทางของประชาธิปไตย การสร้างความเท่าเทียมในการมีส่วนร่วมทางการเมืองยังเป็นการหลอมรวมความเป็นหนึ่งเดียว ผลการปฏิรูปของไคสธึเนสยังส่งผลให้เอเธนส์กลายเป็นมหาอำนาจของโลกกรีกหลังจากชัยชนะในสงครามระหว่างกรีกกับเปอร์เซียที่อุบตีขึ้นในเวลาต่อมาด้วย

บรรณานุกรม

- Andrewes, A. (1967). *The Greeks*. New York: Knopf.
- Brown, T. S. (1965) . *Ancient Greece*. New York : Free Press of Glencoe.
- Bury, J. B. (1922). *A History of Greece to the Death of Alexander the Great*.
London: Macmillan.
- Ehrenberg, V. (1968). *From Solon to Socrates; Greek History and Civilisation
During the 6th*. New York: Methuen & Co. Routledge.
- Freeman, C. (1999). *The Greek Achievement: The Foundation of the Western
World*. Harmondsworth: Penguin Books.
- Jones, A. H. M. (1958). *Athenian Democracy*. New York: Praeger.
- Raaflaub, K. A. (2007). *Origins of Democracy in Ancient Greece*. Berkeley:
University of California Press.
- Rhodes, P. J. (1984). *The Athenian Constitution*. England: Penguin Group.
- Starr, C. G.(1983). *A History of the Ancient World*. New York: Oxford
University Press.